

УДК 37.018.46:811.161.2-047.2](47773)

DOI: <https://doi.org/10.54662/veresen.1.2023.05>*Анастасія Кузнєцова,*

ORCID iD 0000-0002-5947-0387

*старший викладач кафедри
теорії й методики мовно-літературної**та художньо-естетичної освіти**Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти**Адміральська, 4-а, м. Миколаїв, 54001, Україна**anastasiiia.kuznietsova@moippo.mk.ua*

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ МИКОЛАЇВСЬКОГО ОБЛАСНОГО ІНСТИТУТУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У практико орієнтованій статті висвітлено предметно-методичні аспекти вдосконалення державомовної компетентності науково-педагогічних і педагогічних працівників Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти протягом 2020–2021 рр. Визначено та схарактеризовано традиційні та інноваційні види педагогічної взаємодії в опануванні української мови освітянами Миколаївщини (навчальні заняття, загальнокультурні й сертифіковані заходи, консультації, самоосвіта за друкованою продукцією, просвітницька діяльність). Проаналізовано сертифікований захід «Державомовна компетентність сучасного освітянина», спрямований на розвиток вільного володіння українською мовою працівниками МОІППО. Запропоновано авторську розробку заняття «Акцентологічні норми сучасної української мови» як складник зазначеного циклу тренінгів.

Ключові слова: види педагогічної взаємодії; візуалізовані навчальні матеріали; державна мова; державомовна компетентність; мовленнєва компетентність; норми наголошування; сучасна українська мова; тренінг.

© Кузнєцова А. М., 2023

Вступ. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» регулює використання її у сферах суспільного життя на всій території України, адже «українська мова є визначальним чинником і головною ознакою ідентичності української нації, ...базовим системотвірним складником української громадянської нації» (Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», 2019). Застосування української мови як державної (офіційної) в усіх сферах суспільного життя, першочергово в освітній, сприяє формуванню і розвитку якісного українськомовного середовища й мовної стійкості. Саме збереження індивідуальної і/або колективної

непохитності в послуговуванні державною мовою стане фактором національної єдності й безпеки нашої країни.

Відтак опанування української мови як офіційної є потребою всіх учасників освітнього процесу і насамперед самих педагогів, що формують і розвивають цілісну, усебічно розвинену особистість, інноватора, патріота з активною життєвою позицією і гідного громадянина України: «... варто пам'ятати, що мова – не просто засіб комунікації, а важлива складова для формування особистості, її самоідентифікації, національної свідомості» (Стратегія популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава», 2019). Важливо створити оптимальні умови для

розвитку такої особистості, яка володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно доцільно користуватися засобами мови в усіх видах мовленнєвої діяльності, розширювати культурно-пізнавальні інтенси, орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі. На це й повинні спрямовувати свою фахову діяльність педагогічні працівники закладів освіти України, розвиваючи й удосконалюючи мовленнєву / державомовну компетентність учнів, батьків, колег через особистий приклад високопрофесійного нормативного мовлення.

Загальний аналіз досліджень і публікацій із проблеми. Питанню формуванню і розвитку мовленнєвої компетентності особистості присвячено праці І. В. Волкової, М. В. Гавриловської, О. А. Кучерук, М. І. Пентилюк, О. П. Прокопової. Специфіку мовленнєвих умінь як важливий складник професійної компетентності педагога, методики їх розвитку розкрито в роботах К. В. Бріткікової, Т. В. Вигранки, А. М. Залізняка (Залізник А. М., 2013), Л. І. Мацько, Л. М. Паламар, М. І. Пентилюк (Пентилюк М. І., 2014). Чимало науковців представили теоретико-практичні аспекти опанування української мови як державної: дослідили законодавчу базу державної мовної політики України щодо розширення сфери застосування української мови (Г. Г. Стойкова, В. В. Гошовська); розкрили поняття державомовної компетентності сучасного освітянина (Л. В. Рускуліс); визначили напрями подолання складнощів у вільному володінні українською мовою педагогами й учнями, запропонували тактичні дії формування якісного українськомовного середовища (Д. В. Лукьяненко, О. А. Кулешова); розробили методичні рекомендації щодо вільного володіння державною мовою особами, які претендують на вступ на державну службу (В. В. Сидоренко, К. В. Тараненко, В. М. Терещенко, Я. Л. Швень).

Аналіз публікацій засвідчує, що вчені звертають значну увагу на розвиток умінь вільного володіння українською мовою учнями, студентами, учителями (зокрема

майбутніми), державними службовцями та особами, що претендують на вступ на державну службу. Недостатньо дослідженим залишається питання вдосконалення державомовної компетентності педагогічних працівників установ, що підвищують кваліфікацію освітян України, тому є потреба докладнішого розгляду означеної проблеми.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення предметно-методичних аспектів удосконалення державомовної компетентності науково-педагогічних і педагогічних працівників Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти в 2019–2021 рр.

Для реалізації мети сформульовані такі **завдання**:

1. Визначити види педагогічної взаємодії в опануванні української мови освітянами Миколаївщини.

2. Проаналізувати сертифікований захід «Державомовна компетентність сучасного освітянина», спрямований на розвиток вільного володіння українською мовою працівниками МОІПО.

3. Запропонувати розробку тренінгу «Акцентологічні норми сучасної української мови» як складову зазначеного сертифікованого заходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У Державному стандарті базової середньої освіти державомовну компетентність визначено як ключову «вільне володіння державною мовою», що передбачає вміння і ставлення «здійснювати комунікацію в усній та письмовій формі на основі знання функцій мови, ресурсів (лексики, граматики) і норм сучасної української літературної мови, типів мовної взаємодії, особливостей стилів мовлення інформаційних та художніх текстів, медіатекстів тощо; відповідально... використовувати мовні засоби для досягнення особистих і суспільних цілей у життєвих та навчальних ситуаціях, творчого самовираження» (Державний стандарт базової середньої освіти, 2020, с. 2). Розуміємо, що мовна / знаннєва складова ключової компетентності не є го-

ловною, а слугує інструментом для реалізації мовленнєвої складової.

Стрижневими компонентами вільного володіння державною мовою В. В. Сидоренко і Я. Л. Швень визначають мовну і комунікативну компетентності, наголошуючи на тому, що мова повинна бути не сукупністю загальноприйнятих правил, а системою світобачення, засобом культурного співжиття в інформаційному суспільстві, самоформування і самовираження особистості (Сидоренко В. В., Швень Я. Л., 2017, с. 4). У такий спосіб державомовна компетентність передбачає застосування мовних знань (норм, правил, закономірностей) і комунікативних умінь / навичок у різних ситуаціях спілкування.

Мовна й мовленнєва компетентності висвітлені багатьма вченими (О. М. Горошкіна, Л. І. Мацько, Т. Г. Окуневич, С. А. Омельчук, М. І. Пентиліук) як фактори формування і розвитку української культуромовної особистості – такої, що є носієм національно-мовленнєвої і загальнолюдської культури, «вільно спілкується рідною, державною та іншими мовами в полікультурному просторі, адекватно застосовує набуті полікультурні знання, мовленнєві вміння і навички у процесі міжкультурного спілкування» (Пентиліук М. І., 2014, с. 293–294). Мовленнєва компетентність, спираючись на мовну, передбачає вміння за чотирма видами мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письмо).

Як складник вільного володіння державною мовою С. А. Омельчук і О. П. Прокопова виділяють мовленнєво-комунікативну компетентність – спроможність сприймати й розуміти висловлювання; здатність ефективно спілкуватися в різних умовах як адресант й адресат (Прокопова О. П., 2010, с. 55). Підґрунтям цих навичок є мовна компетентність – система знань з усіх мовознавчих розділів, що є теоретичною основою мовленнєво-комунікативної компетентності.

Суттєвим доповненням до визначення державомовної компетентності як орга-

нічного поєднання мовного і мовленнєвого складників, на думку Л. В. Рускуліс та Д. В. Лукьяненко, є українськомовна стійкість. Разом з іншими компетентностями (соціокультурною, громадянською, інформаційною та етнокультурознавчою) вони здатні закласти «підвалини усвідомленої та стійкої потреби щоденного користування державною мовою» (Рускуліс Л. В., Лукьяненко Д. В., 2018, с. 191). Шанобливе ставлення до української мови як державної, усвідомлення її націєтвірної функції, вагомості у формуванні й утвердженні особистості громадянина / громадянки України не менш важливі, ніж знання мови та вільне володіння нею в усіх мовленнєвих ситуаціях.

Отже, розуміємо державомовну компетентність як комплексне поняття, складниками якого є знання всіх норм української мови (орфоепічних, орфографічних, лексичних, граматичних, стилістичних), умінь й навички ними послуговуватися в реальних життєвих ситуаціях, способи мислення, погляди й цінності свідомої української культуромовної особистості.

Компоненти першої ключової компетентності дають можливість визначити *види педагогічної взаємодії* в опануванні української мови освітянами за стратегічними напрямками інноваційного проєкту кафедри теорії й методики мовно-літературної та художньо-естетичної освіти МОППО «Державна мова як дух, зброя та інтелект педагога Миколаївщини»: удосконалення рівня володіння українською мовою суб'єктами освітнього процесу; популяризація державної мови; науково-методична підтримка у вивченні державної мови (Лукьяненко Д. В., Кулешова О. А., 2019, с. 131).

Із-поміж традиційних видів педагогічної взаємодії виокремимо навчальні заняття (лекції, семінари, практикуми); загальнокультурні заходи для розвитку єдиного культурного простору (педагогічні читання, науково-методичні конференції, студії, лекторії, круглі столи, зустрічі з мовознавцями й популяризаторами україн-

ської мови); очні фахові консультації (індивідуальні й групові); самоосвіту за друкованою продукцією (навчальні посібники, серії буклетів).

До інноваційних належать компетентнісно та діяльнісно зорієнтовані варіативні модулі, тренінги; сертифіковані заходи для формування якісного українськомовного середовища (навчальні курси, експрес-студії, творчі групи); онлайн-консультації (індивідуальні й групові), відеорекомендації, відеоконсультації; самоосвіта за друкованою продукцією (серії візуалізова-

них навчальних матеріалів / інфографіки «Володій українською»); просвітницьку діяльність (залучення педагогів до активного фахового спілкування засобами інтернет-ресурсів).

Для опанування української мови на всіх її рівнях протягом 2019–2021 рр. освітянам запропоновані компетентнісно та діяльнісно зорієнтовані варіативні модулі. Інформація про них представлена в таблиці (Таблиця 1. Вибіркові модулі для вдосконалення державомовної компетентності педагогів).

<i>Модуль «Мовна й мовленнєві компетентності вчителя НУШ»</i>	
Категорія	Усі категорії педагогічних працівників
Мета модуля	Удосконалення мовної й мовленнєвої компетентностей педагога НУШ
Завдання модуля	Систематизація знань про орфоепічні / акцентологічні та стилістичні норми сучасної української мови; удосконалення вмінь і навичок правильної вимови й наголошування фахової лексики; розвиток потреби в постійному вдосконаленні рівня знань, культури професійного мовлення
<i>Модуль «Державомовна компетентність педагога»</i>	
Категорія	Усі категорії педагогічних працівників
Мета модуля	Удосконалення державомовної компетентності педагога на лексичному й граматичному рівнях
Завдання модуля	Узагальнення знань про лексичні та граматичні норми сучасної української мови; удосконалення вмінь і навичок комунікативно доцільно й виправдано користуватися мовними засобами на професійному рівні та в різних життєвих ситуаціях; розвиток потреби послуговуватися українською мовою
<i>Модуль «Український правопис–2019»</i>	
Категорія	Усі категорії педагогічних працівників
Мета модуля	Удосконалення державомовної компетентності освітян за нормами Українського правопису–2019
Завдання модуля	Формування / систематизація знань про основні зміни до чинного правопису на різних мовних рівнях, про варіантні / інваріантні, системні й несистемні нововведення; розвиток умінь уживати слова за нормами Українського правопису–2019; почуття національної свідомості; шанобливе ставлення до української мови як державної
<i>Модуль «Грамматичні особливості фахового мовлення освітян»</i>	
Категорія	Усі категорії педагогічних працівників

Мета модуля	Удосконалення державомовної компетентності освітян на граматичному рівні
Завдання модуля	Узагальнення знань про виразні ознаки української граматики, основні морфологічні норми сучасної української мови; удосконалення вмінь правильно вживати кличний відмінок (звертання), відмінкові форми числівників, дієприкметники, дієслова на -ся, прийменникові конструкції у фаховому мовленні; уникати типових граматичних помилок; розвиток потреби в постійному вдосконаленні рівня знань, мовленнєвої / державомовної компетентностей
<i>Модуль «Предметно-методична компетентність сучасного вчителя української мови»</i>	
Категорія	Учителі / викладачі української мови і літератури
Мета модуля	Удосконалення предметно-методичної компетентності вчителя української мови
Завдання модуля	Систематизація знань про акцентологічні норми сучасної української мови, критерії й вимоги до перевірки творчих робіт на уроках української мови і літератури; удосконалення вмінь нормативно акцентувати фахову й загальнопедагогічну лексику, розрізняти омоніми й слова з подвійним наголошуванням; перевіряти творчі роботи учнів з урахуванням чинних критеріїв і вимог; мотивація до подальшого професійного розвитку й удосконалення

Джерело: складено самостійно

Усі модулі передбачають практико орієнтовані заняття за компетентнісно-діяльнісним підходом і сплановані з урахуванням різних форматів проведення: очний, дистанційний (онлайнний), змішаний (синхронно-асинхронний), заочний (асинхронний).

Значною допомогою у вивченні української мови як державної слугує друкована продукція. 2019 р. освітянська спільнота ознайомилась із шістьма випусками навчальних буклетів «Мовний порадник учителя НУШ» – практичними матеріалами на основні проблемних мовних категорій: «Норми наголошування сучасної української мови», «Говоримо українською», «Лексичні складнощі сучасної української мови», «Український правопис–2019», «Грамматичні норми сучасної української мови», «Грамматичні складнощі фахового

мовлення».

На допомогу охочим педагогам удосконалити професійне мовлення на всіх мовних рівнях підготовлено авторські навчальні посібники «Українськомовна складова фахової діяльності вчителя фізичної культури» (2020 р.) та «Абетка сучасного освітянина» (2021 р.), представлені в сучасних формах візуалізації тексту. Лаконічні схеми, хмарки слів, таблиці, алгоритми, ілюстрації сприяють продуктивному засвоєнню нормативного наголошування фахової і загальнопедагогічної лексики, нововведень чинного правопису (2019), розрізненню паронімів, доречному використанню іншомовних слів й українських відповідників, правильних граматичних форм (Рис. 1. Друкована продукція для розвитку державомовної компетентності педагогічних працівників).

Джерело: складено самостійно

Також освітянам Миколаївщини, зокрема викладачам і методистам МОШПО, запропонована серія авторських візуалізованих навчальних матеріалів «Володій українською». Така інфографіка є продуктивним інструментом засвоєння мовних норм на будь-якому рівні, адже представляє теоретичний матеріал на прикладах загальнонавчальної і фахової лексики, невелика за обсягом, об'єднана тематично і/або за правилом. Розроблені й представлені візуалізовані матеріали до Всесвітнього

дня вишиванки (норми наголошування), до Міжнародного дня слів вдячності (лексичні й граматичні норми), до Дня працівників освіти (правила милозвучності за чинним правописом), «Мова восени» (тематичні орфограми), «Освітні реалії сьогодення» (правопис новотворів дистанційного навчання), «Нові ролі вчителя» (українські відповідники словам іншомовного походження) та інші. (Рис. 2. Візуалізовані навчальні матеріали для розвитку державомовної компетентності педагогів).

ОСВІТНІ РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ
 Говоримо українською!
<https://cutt.ly/lbjv5kO>

інтернет-сторінка
 сторінка в інтернеті
 сторінка в мережі «Інтернет»

онлайн-конференція
 онлайнна конференція
 конференція в онлайні

гугл-форма
 гугл-диск
 знайти через гугл
 знайти через пошуковик «Гугл»

Говоримо українською!
<https://cutt.ly/lbjv5kO>

Джерело: складено самостійно

Ці та інші візуалізації доступні для перегляду й активного використання на авторському сайті «Українська мова як державна» (<https://sites.google.com/moippo.mk.ua/mova/головна-сторінка>) та у фейсбук-спільноті «Говоримо українською!» (<https://cutt.ly/lbjv5kO>), яку адмініструють Д. В. Лукьяненко й А. М. Кузнецова. Загальнодоступна група є відкритим віртуальним ресурсом для індивідуального вдосконалення мовленнєвої компетентності, самоосвіти та співпраці (консультування, обговорення, створення і поширення тематичних дописів, медіатекстів, корисних навчальних матеріалів) з метою популяризації української мови, утвердження її статусу як офіційної. Спільнота нараховує понад 1 900 учасників із різних регіонів України та за її межами.

Аналіз сертифікованого заходу «Державомовна компетентність сучасного освітянина». Протягом 2020–2021 рр. науково-педагогічні й педагогічні працівники МОППО стали учасниками циклу тренінгів «Державомовна компетентність сучасного освітянина» (розробники програми – А. М. Кузнецова, Д. В. Лукьяненко). Сертифікований захід розрахований на шість сесій, організованих за сучасними інтерактивними методиками навчання дорослих.

Мета циклу тренінгів – удосконалення мовленнєвої/ державомовної компетентності науково-педагогічних і педагогічних

працівників МОППО на орфоепічному / акцентологічному, орфографічному, лексичному й граматичному мовних рівнях.

Завдання сертифікованого заходу:

- створити умови для розвитку мовної особистості, здатної мислити творчо й критично, орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі;
- поглибити й розширити знання норм сучасної української літературної мови (орфоепічних, акцентологічних, орфографічних, лексичних, граматичних, пунктуаційних, стилістичних);
- виробити практичні вміння й навички вдосконалення власного й чужого усного та писемного мовлення;
- активізувати й збагатити словниковий запас, розширити культурно-пізнавальні інтереси;
- розвинути установки до свідомого послуговування українською мовою у фаховій діяльності.

Компетентності, на формування (розвиток, удосконалення) яких спрямована реалізація заходу: базові – вільне володіння державною мовою, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання впродовж життя; фоніві – математична, інноваційність, громадянські та соціальні компетентності, культурна, підприємливість і фінансова грамотність.

Навчальний план сертифікованого заходу:

№	Тема	Год		
		аудиторна робота	самостійна робота	усього
1.	Акцентологічні норми сучасної української мови	2	0,5	2,5
2.	Український правопис–2019	2	0,5	2,5
3-4.	Лексичні норми сучасної української мови	4	1	5
5-6.	Граматичні норми сучасної української мови	4	1	5
	Усього:	12	3	15

Під час першого заняття науково-педагогічні й педагогічні працівники розширили знання акцентологічних норм сучасної української мови; удосконалили вміння

і навички правильного наголошування факсової і загальнопедагогічної лексики; звернули увагу на особливості акцентування запозичених слів, омонімів та лексем із по-

двійним наголошуванням. Завдяки сучасним онлайн-інструментам виконали низку практичних завдань: виразне читання фахових текстів, «Акцентологічна розминка», командна гра «Снігова куля», активні діалоги, рефлексія «#СловоДня».

На другому засіданні освітяни поглибили знання про зміни (варіантні / інваріантні, системні / несистемні) у вимові й написанні українських і запозичених слів, власне орфографічні нововведення до Українського правопису (2019); навчилися використовувати їх у фаховій діяльності; проаналізували якість готової інформації з інтернету; розвинули компетентності критичного сприйняття інформації через інтеграцію інфомедійної грамотності в освітній процес.

Третє й четверте засідання присвячені лексичним нормам сучасної української мови. Викладачі й методисти відпрацювали практично лексичні складнощі фахового мовлення, проаналізувавши конкретні мовленнєві ситуації: спілкування з освітянами Миколаївщини, оформлення сторінок на платформі дистанційного навчання «Мудл», дидактичних матеріалів для слухачів курсів підвищення кваліфікації та вибіркового модулів. На четвертому онлайн-новому занятті продовжили роботу над лексичними складнощами сучасної української мови, зосередивши увагу на кальках, суржику, паронімах. Обговорили в зум-групах проблемні випадки слововживання;

навчилися уникати типових лексичних помилок. Значну увагу приділили акцентологічним нормам (вправа «Інтелектуальна розминка») і нововведенням до Українського правопису–2019 (завдання «Правописна хвилинка») – правильній вимові й написанню фахових слів і словосполучень.

На п'ятому й шостому засіданнях науково-педагогічні й педагогічні працівники поглибили знання із граматики сучасної української мови, долучившись до обговорення складних граматичних категорій, проблемних випадків слововживання, типових помилок у загальнопедагогічній і фаховій лексиці. Виконали низку практичних завдань: редагування, створення дописів у групах (наказовий спосіб дієслова); ілюстративне моделювання (активні дієприкметники); «Ланцюжок подяки» (кличний відмінок, звертання); порівняльний аналіз, рефлексія «Коло побажань» (дієслівні форми на -ся).

Наскрізною лінією всіх тренінгів стала інфомедійна грамотність, зокрема розвиток критичного мислення і візуальної грамотності під час пошуку інформації в інтернеті, уміння створювати мовно- й медійноправильні продукти, поширювати їх у соціальних мережах, на сторінках фахових сайтів, педагогічних спільнот тощо (Рис. 3. Засідання № 3 учасників сертифікованого заходу «Державомовна компетентність сучасного освітянина», 2021 р.).

 Мовні ревізори

Проаналізуйте відео за критеріями:

- достовірність інформації
- факти / фейки / судження
- упередженість / неупередженість

 Як писати назви сайтів українською?

Джерело: складено самостійно

Програма заходу сертифікована в рамках проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», який виконує Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX), на чому окремо наголошує М. В. Запорожченко, завідувач Центру цифрової освіти та медіакультури Миколаївського ОШПО, тренер із медіаграмотності: «У вересні 2020 року розпочато етап викладання сертифікованих програм у процесі підвищення кваліфікації здобувачів освітніх послуг Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти... Для працівників МОШПО проводиться серія тренінгів «Державомовна

компетентність сучасного освітянина» за програмою, яка сертифікована та схвалена для роботи в Проєкті» (Запорожченко М. В., 2020, с. 122).

За результатами навчання учасники I і II хвиль циклу тренінгів (3 групи, 54 особи) отримали сертифікати про підвищення кваліфікації на 15 годин за мовленнєвим / державомовним компонентом.

Пропонуємо розробку авторського тренінгу «Акцентологічні норми сучасної української мови» як складника сертифікованого заходу «Державомовна компетентність сучасного освітянина».

МЕТОДИЧНА КАРТА ТРЕНІНГУ:

Мета – удосконалення мовленнєвої / державомовної компетентності педагогічних працівників на орфоепічному мовному рівні.

Очікувальні навчальні результати:

- знання – акцентологічні норми сучасної української мови; правила наголошування фахової лексики; типові акцентологічні помилки;
- уміння – дотримувати акцентологічні норми сучасної української мови; уникати типових акцентологічних помилок фахового мовлення; розвивати якісне українськомовне середовище для всіх учасників освітнього процесу.
- установки – почуття національної свідомості; шанобливе ставлення до української мови як державної.

Ключові компетентності – вільне володіння державною мовою, математична компетентність, інноваційність, інформаційно-комунікаційна компетентність, навчання впродовж життя, громадянські та соціальні компетентності.

Наскрізні вміння – читання з розумінням; висловлення власної думки в усній і письмовій формі; критичне і системне мислення; творчість; ініціативність; логічне обґрунтування позиції; конструктивне керування емоціями; приймання рішення співпраця з іншими.

Підходи до організації і проведення – компетентнісно-діяльнісний.

Формат заняття – очний / дистанційний (синхронний).

Обсяг навчального навантаження – 2 год.

Астрономічна тривалість – 1 год 20 хв.

ПЕРЕБІГ ТРЕНІНГУ:

1. Організаційно-вітальний етап.

2. Знайомство + очікування.

Попрацюйте на джем-дошці, прикріпивши нотатку будь-якого кольору з очікуваннями від тренінгу; за бажанням підпишіть. Представтеся зручною формою власного імені (тільки ім'я, ім'я та по батькові, ім'я та прізвище тощо) й оголовіть і/або поясніть свої очікування. Джем-дошка відкрита для загального перегляду.

Приклад заповненої сторінки (тут – за результатами роботи науково-педагогічних і педагогічних працівників МОШПО, II хвилі учасників сертифікованого заходу «Держа-

вомовна компетентність сучасного освітянина», 2021 р.):

3. Аналітично-мотивувальний етап.

Поміркуйте над темою нормативних наголосів сучасної української мови й особистим досвідом мовленнєвої практики. Висловіть думки за чотирма позиціями: 1) важливість теми; 2) складнощі; 3) над чим буду працювати; 4) мої здобутки.

4. Швидкотест «Акцентуємо правильно».

Виберіть варіант нормативного наголошування представлених «проблемних» словосполучень.

1.	А) зрУчна зАкладка
Б) зрУчна заклАдка
В) зручна зАкладка
Г) зручна заклАдка	5.	А) кОрисна зАкладка
Б) кОрисна заклАдка
В) корИсна зАкладка
Г) корИсна заклАдка
2.	А) нОва мерЕжа
Б) нОва мережА
В) новА мерЕжа
Г) новА мережА	6.	А) зрОблю завДання
Б) зрОблю завданнЯ
В) зроблЮ завДання
Г) зроблЮ завданнЯ
3.	А) фАхове навчАння
Б) фАхове навчаннЯ
В) фаховЕ навчАння
Г) фаховЕ навчаннЯ	7.	А) провЕсти занЯття (урок)
Б) провЕсти заняттЯ (урок)
В) проведИ занЯття (урок)
Г) проведИ заняттЯ (урок)
4.	А) пИшу вказІвки
Б) пИшу вказівкИ
В) пишУ вказІвки
Г) пишУ вказівкИ	8.	А) вИразна Ознака
Б) вИразна ознАка
В) вирАзна Ознака
Г) вирАзна ознАка

Ключ: 1А; 2В; 3В; 4Г; 5В; 6В; 7Г; 8Г.

5. Обговорення виконаного швидкотесту.

- Чи задоволені результатами виконання? Чому?
- Які слова наголосили впевнено правильно?
- У яких засумнівалися?
- Акцентування яких слів викликало складнощі?

6. Актуалізація базових знань (на основі лексики попереднього завдання).

Іменники в множині: книжкИ, дужкИ, сторінкИ, вказівкИ;

віддієслівні іменники на -ання: читАння, навчАння, завдАння, запитАння;

двоскладові прикметники: новИЙ, вузькИЙ, тіснИЙ, страшнИЙ;

винятки: кОсий, зрУчний;

однотипні прикметники: черговИЙ, текстовИЙ, фаховИЙ;

дієслова на -сти: нестИ, везтИ, розповістИ;

дієслова І ос. множини теперішнього часу: люблЮ, роблЮ, пишУ, кажУ.

Розрізняймо значення:

заняття
(хобі, робота)

заняття
(урок)

Академічний глумачний
словник української мови

7. Контрольоване читання–слухання.

Прочитайте речення, правильно наголошуючи підкреслені слова.

- Поклавши закладки або зробивши позначки на потрібних сторінках, швидко знайдете загадки.
- Під час дистанційного навчання за вказаним покликанням у мережі мали змогу поставити запитання про проблему читання.
- Виразне читання віршів – ефективна вправа з відпрацювання вимови.
- У листопаді одержали завдання прочитати книжки за власними вподобаннями.
- Пишу методичні вказівки до практичного заняття за новими вимогами.
- Черговий адміністратор повідомив текстовим документом про навчання на фахових курсах підвищення кваліфікації.

Методичний коментар. Завдання можна виконати в парах, трійках чи мікрогрупах.

Один учасник / учасниця читає, інший / інша / інші слухають, за потреби допомагають правильно наголосити проблемні слова.

8. Інтелектуальна валеохвилинка «Руханка уважних».

Відреагуйте на почуте слово відповідним жестом: правильний наголос – плесніть у долоні, неправильний – затуліть вуха.

Слова для читання тренером / тренеркою:

мерЕжа, разОм, навчаннЯ, провЕсти, листоАд, вподобАння, прОміжок, черговИЙ, зАкладка, пИшу, пОзначка, занЯття (урок), кидАти, зрОблю, озНАка, донести, вказІвки.

Підказка для тренера / тренерки:

разОм, навчаннЯ, провЕсти, вподобАння, прОміжок, пИшу, занЯття (урок), кидАти, зрОблю, вказІвки

мерЕжа, листоАд, черговИЙ, зАкладка, пОзначка, озНАка, донести

9. «Куля наголосів».

Розгляньте уважно хмарку слів. Складіть речення / мінітекст, використовуючи якомога більше слів. Прочитайте, правильно наголошуючи. Оцініть свою роботу й роботу колег.

Які наголоси вдалося опанувати?

10. Рефлексія #словоДня (індивідуально).

Визначте слова з правильним наголошуванням за категоріями:

слово-симпатія

слово-знахідка

слово-подив

слово-заперечення

11. Аналіз дошки очікувань

- Прочитайте свої очікування ще раз.
- Що справдилося? Що частково?
- Які очікування не здійснилися?
- Підтримайте й змотивуйте себе / колег / тренера на подальшу продуктивну діяльність.

Висновки й перспективи досліджень. Складники державомовної компетентності дали можливість визначити традиційні й інноваційні види педагогічної взаємодії в опануванні української мови педагогічними працівниками Миколаївщини: викладання компетентнісно та діяльнісно зорієнтованих варіативних модулів; проведення сертифікованих та загальнокультурних заходів для розвитку якісного українськомовного середовища; надання індивідуальних і групових фахових консультацій, онлайн-консультацій, розроблення відеорекомендацій; самоосвіта за підготовленими навчальними посібниками, буклетами та візуалізованими матеріалами / інфографікою «Володій українською»; залучення педагогів до активного фахового спілкування засобами віртуальних ресурсів.

Проведений цикл тренінгів «Державомовна компетентність сучасного освітянина» для науково-педагогічних і педаго-

гічних працівників МОІППО (2020–2021 рр.) є продуктивним засобом опанування української мови в рамках інноваційного проекту кафедри теорії й методики мовно-літературної та художньо-естетичної освіти «Державна мова як дух, зброя та інтелект педагога Миколаївщини». Запропонована в статті розробка авторського тренінгу «Акцентологічні норми сучасної української мови», змодельована за компетентнісно-діяльнісним підходом, сприяє розвитку вмінь і навичок нормативного наголошування фахової і загальнопедагогічної лексики, формуванню якісного українськомовного середовища освітнього простору Миколаївщини.

Перспективу наукових досліджень убачаємо у висвітленні предметно-методичних аспектів удосконалення державомовної компетентності науково-педагогічних і педагогічних працівників МОІППО в 2022–2023 рр.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Державний стандарт базової середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/mJ61eVc>
2. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>
3. Залізник А. М. Мовленнєва компетентність як складова процесу професійної підготовки майбутнього вихователя / А. М. Залізник // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2013. – № 8 (Ч. 2). – С. 164–170.
4. Запорожченко М. В. Медіаосвіта Миколаївщини: експериментальна та проєктна робота в Миколаївському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти / М. В. Запорожченко // Вересень: науково-методичний, інформаційно-освітній журнал. – 2020. – № 4 (87). – С. 118–126.
5. Лукьяненко Д. В., Кулешова О. А. Від мовної ситуації до мовної стійкості: досвід Миколаївщини / Д. В. Лукьяненко, О. А. Кулешова // Вересень: науково-методичний, інформаційно-освітній журнал. – 2019. – № 3–4 (82–83). – С. 123–132.
6. Пентилюк М. І. Мовна особистість майбутнього вчителя-словесника в контексті професійної підготовки / М. І. Пентилюк // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. – 2014. – № 2. – С. 290–297. – DOI: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2014.197244>
7. Прокопова О. П. Мовленнєво-комунікативна компетентність як одна із складових професійного становлення фахівця / О. П. Прокопова // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія педагогічна. – 2010. – № 16. – С. 54–57. – DOI: <https://doi.org/10.32626/2307-4507.2010-16.54-57>

8. Рускуліс Л. В., Лукьяненко Д. В. Державомовна компетентність сучасного освітнянина: теоретико-практичний аспект / Л. В. Рускуліс, Д. В. Лукьяненко // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Сер. : Педагогічні науки. – 2018. – № 2 (1). – С. 187–194.

9. Сидоренко В. В., Швень Я. Л. Атестація осіб, які претендують на вступ на державну службу, щодо вільного володіння державною мовою : методичні рекомендації / В. В. Сидоренко, Я. Л. Швень. – К. : ЦППО ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 2017. – 160 с.

10. Стратегія популяризації української мови до 2030 року «Сильна мова – успішна держава» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/596-2019-%D1%80#Text>

IMPROVEMENT OF STATE LANGUAGE COMPETENCE EMPLOYEES OF THE MYKOLAIV REGIONAL INSTITUTE OF POST- GRADUATE PEDAGOGICAL EDUCATION

Kuznietsova Anastasiia,
Senior Lecturer
the Department of Languages, Literature
and Art Education
Mykolaiv In-Service Teachers Training Institute
4-a Admiralska Street, Mykolaiv, 54001, Ukraine
anastasiia.kuznietsova@moippo.mk.ua

This practice-oriented article focuses on improving the competence of scientific-pedagogical and pedagogical workers at the In-Service Teachers Training Institute during 2020–2021, with an emphasis on subject and teaching aspects. The article examines the definition of state language competence, including its components such as language and speech competence, as well as Ukrainian language stability. Additionally, the article characterizes the traditional and innovative types of pedagogical interaction used to improve the Ukrainian language skills of educators in the Mykolaiv Oblast, such as teaching-competence and activity-oriented variable modules, certified and general cultural events that promote a quality Ukrainian-speaking environment, provision of individual and group professional consultations, online consultations, development of video recommendations, self-education with training manuals, booklets, and visualized materials/infographics titled 'Volody in Ukrainian,' and the involvement of teachers in active professional communication through virtual resources. The article analyzes the certified event «State language competence of a modern educator» that aims to improve the Ukrainian language fluency of employees at the Mykolaiv In-Service Teachers Training Institute. The training cycle is an effective way to learn the Ukrainian language as part of the innovative project of the Department of Language, Literature and Art Education, titled «The State Language as the Spirit, Weapon and Intellect of Mykolaiv Oblast Teachers». The author proposes a lesson on «Accentological norms of the modern Ukrainian language» as a component of the certified event. The training adopts a competency-based approach to learning the state language, which helps develop skills and abilities in using professional and general pedagogical vocabulary with correct emphasis and forming a high-quality Ukrainian-speaking environment in the educational space of Mykolaiv Oblast.

Keywords: *accentuation norms; modern Ukrainian language; official language; speech competence; state language competence; training; types of pedagogical interaction; visualized educational materials.*

REFERENCES

1. Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity [State standard of basic secondary education] (2020). Retrieved from: <https://cutt.ly/mJ61eBc> (ukr).
2. Lukianenko, D. V. & Kuleshova, O. A. (2019). Vid movnoi sytuatsii do movnoi stiikosti: dosvid Mykolaivshchyny [From the language situation to language stability: the experience of the Mykolaiv region]. *Veresen*, 3–4 (82–83), 123–132 (ukr).
3. On ensuring the functioning of the Ukrainian language as the state language (2019). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (ukr).
4. Pentyliuk, M. I. (2014). Movna osobystist maibutnoho vchytelia-slovesnyka v konteksti profesiinoi pidhotovky [Linguistic personality of the future philology teacher in the context of professional training]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*, 2, 290–297. DOI: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2014.197244> (ukr).
5. Prokopova, O. P. (2010). Movlennievo-komunikatyvna kompetentnist yak odna iz skladovykh profesiinoho stanovlennia fakhivtsia [Speech and communication competence as one of the components of the professional formation of a specialist]. *Zbirnyk naukovykh prats Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka. Seriiia pedahohichna*, 16, 54–57. DOI: <https://doi.org/10.32626/2307-4507.2010-16.54-57> (ukr).
6. Ruskulis, L. V. & Lukianenko, D. V. (2018). Derzhavomovna kompetentnist suchasnoho osvitanyna: teoretyko-praktychnyi aspekt [State language competence of a modern educator: theoretical and practical aspect]. *Visnyk Hlukhivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Oleksandra Dovzhenka. Pedahohichni nauky*, 2 (1), 187–194 (ukr).
7. Stratehiia populiaryzatsii ukrainskoi movy do 2030 roku «Sylna mova – uspishna derzhava». (2019) [Strategy for popularizing the Ukrainian language until 2030 «A strong language is a successful state»]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/596-2019-%D1%80#Text> (ukr).
8. Sydorenko, V. V. & Shven, Ya. L. (2017). *Atestatsiia osib, yaki pretenduiut na vstup na derzhavnu sluzhbu, shchodo vilnoho volodinnia derzhavnoi movoiu* [Certification of persons applying for public service regarding fluency in the state language]. K.: TsIPPO DVNZ «Universytet menedzhmentu osvity» NAPN Ukrainy (ukr).
9. Zalizniak, A. M. (2013). Movlennieva kompetentnist yak skladova protsesu profesiinoi pidhotovky maibutnoho vykhovatelya [Speech competence as a component of the process of professional training of the future teacher]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*, 8, 64–170 (ukr).
10. Zaporozhchenko, M. V. (2020). Mediaosvita Mykolaivshchyny: eksperymentalna ta proiektna robota v Mykolaivskomu oblasnomu instytuti pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity [Media education of the Mykolaiv Region: experimental and project work at the Mykolaiv In-Service Teachers Training Institute]. *Veresen*, 4 (87), 118–126 (ukr).